

การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศบรูไนในดารุสสลาม: ด้านมิติทางการต่างประเทศ*

ปิยธิดา โศกโพธิ์**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานของประเทศบรูไนในมิติทางการต่างประเทศ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2014) ของบรูไน และเพื่อศึกษาวิจัย วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อไปในอนาคตของบรูไนหลังการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ในการวิเคราะห์ปัจจัยซึ่งมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของบรูไน ผลการศึกษาพบว่า ในมิติด้านการต่างประเทศของบรูไน มี จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ บรูไนมีความเข้มแข็งจากการนโยบายด้านการต่างประเทศที่เน้นการสร้างความร่วมมือ การส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ การสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง ความมีเสถียรภาพและความรุ่งเรืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยจุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ ในแผนนโยบายต่างประเทศที่ส่งเสริมธุรกิจระหว่างประเทศนั้นบรูไนเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก มีประชากรน้อย ทำให้ตลาดการค้าของบรูไนเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนยังไม่ดึงดูดนักลงทุนมากนัก และบรูไนมีกฎหมายเฉพาะการสร้างความร่วมมือทางด้านธุรกิจผู้ที่เข้าไปลงทุนในบรูไนผู้ที่สนใจเข้าไปลงทุนต้องศึกษาข้อปฏิบัติให้เคร่งครัดก่อนเข้าไปลงทุน โอกาส (Opportunities) ได้แก่ มีการเสริมสร้างความมั่นคงภายในและการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ การรวมกลุ่มทั้งด้าน เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศตลอดจนมีบทบาทในระดับนานาชาติ โดยสุลต่านเป็นผู้ดำเนินงานเองทำให้เกิดความเชื่อมั่นของประเทศต่อนานาชาติซึ่งเป็นการสร้างโอกาสจากการวางแผนนโยบายการต่างประเทศในเวทีระดับโลก ทั้งนี้มีอุปสรรค (Threats) ได้แก่ การมีกฎหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับการวางยุทธศาสตร์ประเทศในระหว่างการจัดทำกฎหมายบางประเภทให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายแรงงาน ที่ปัจจุบันบรูไนกำลังปรับปรุงตามกฎหมายของการรวมกลุ่มระหว่างประเทศเพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงานและการยอมรับจากต่างชาติต่อมาตรฐานการทำงานในบรูไนซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศและเป็น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโครงการ การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศบรูไนในดารุสสลาม (A survey and study of Brunei Darussalam) ภายใต้ ชุดโครงการ ASEAN Expert ปีงบประมาณ 2558 สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

** อาจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สิ่งที่องค์การระหว่างประเทศให้ความสำคัญในเรื่องแรงงานระหว่างประเทศซึ่งนโยบายต่างประเทศของบรูไนยังไม่ได้กล่าวถึงมากนัก

จากแนวนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางตลอดจนนโยบายต่างประเทศของบรูไนเน้นนโยบายกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ทำให้บรูไนมีความเป็นสากลและสร้างพันธมิตรจากหลักการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ก่อให้เกิดผลดีต่อบรูไนโดยตรงและส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงในประเทศต่อไปในอนาคต รวมถึงแนวนโยบายระหว่างประเทศด้านการเมืองและความมั่นคงและการส่งเสริมความร่วมมือกันของกลุ่มประเทศที่ประเทศบรูไนเข้าร่วมเป็นสมาชิก รวมถึงการเน้นสร้างความสงบและการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศโดยมีมิติด้านการต่างประเทศเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองและการก้าวไปสู่เวทีโลกได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ประเทศบรูไนดารุสซาลาม / มิติการต่างประเทศ

A survey and study of Brunei Darussalam : Foreign Affairs of Brunei

Piyathida Kogpho *

Abstract

This study aimed to explore to examine the basics of foreign affairs of Brunei. From the past to the year of 2014. Using the framework to analyze the strengths, weaknesses, opportunities and threats (SWOT analysis) to analyze the factors which influence the foreign policy of Brunei. The study indicated that the dimensions of strengths foreign Policy of Brunei (Strengths) also strengthened by a foreign policy focused on building partnerships, promoting national interest, building economic prosperity and social. As well as promoting peace, security, stability and prosperity in the region and global. Foreign policy weaknesses (Weaknesses) to promote international business that Brunei is a small country because less populated compare with the market's trade in ASEAN countries. Brunei has specific laws establishing partnerships for business to invest in Brunei which the investors may require to understand it's strictly regulations. Foreign policy opportunities (Opportunities) is investing opportunities includes the strengthening of internal security and coping with emergency situations, economic integration and stability of the country, as well as a role on the international level by the Sultan as the operator, causing the country growth towards international, which is to create the opportunity of foreign policy on the world stage. Foreign policy threats (Threats), there are obstacles included legislation that is also not consistent with country strategies during the preparation of some types of laws in accordance with international law such as labor law. At present, Brunei is updated according to the rules of international integration to provide

* Lecturer , College of Politics and Governance Mahasarakham University

standardized work and recognized by international standard work in Brunei, which is the important factor to attract foreign investors, and is featured in the international but Brunei's foreign policy has not been discussed much.

From the foreign policy of Brunei of neutrality therefore influence to policy on strengthening economic relations with countries, making Brunei a global alliance and become the principles of foreign policy. Including international policies, politics and security, and the promotion of cooperation among countries. Including emphasis on peace and economic development of Brunei to sustain in global stage.

Keywords: Brunei Darussalam/ Foreign Affairs

บทนำ

บรูไน มีชื่อทางการว่า เนกาบรูไนดารุสซาลาม (NEGARA BRUNEI DARUSSALAM อันแปลว่าดินแดนแห่งความสุข นอกจากจะเป็นดินแดนแห่งความสุขแล้ว บรูไนยังเป็นประเทศที่มั่งคั่ง ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยสูงเป็นอันดับ 3 ของเอเชีย รองจากญี่ปุ่น และสิงคโปร์ เป็นอันดับที่ 26 ของโลก (รายได้เฉลี่ยต่อคนเป็นอันดับสองของอาเซียนรองจากสิงคโปร์จากสมาชิก 10 ประเทศ) และเป็นที่ทราบกันดีว่ารายได้หลักของบรูไนมาจากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมีปริมาณน้ำมันสำรองมากเป็นอันดับสามในภูมิภาคอาเซียนรองจากอินโดนีเซีย และมาเลเซีย (จิตติมา คิมสุขศรี, 2012, น.85) ภายใต้วิสัยทัศน์ VISION BRUNEI 2035 ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ ความสำเร็จของคนในประเทศที่มีการศึกษาดีและเป็นผู้ที่มีทักษะสูงตามมาตรฐานสูงสุดในระดับสากล ความสำเร็จในการมีคุณภาพของชีวิตในลำดับหนึ่งใน 10 ประเทศของโลก การมีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจและมีความยั่งยืนของรายได้ประชากรต่อหัวภายในประเทศอยู่ในระดับชั้นนำของโลก (กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557)

จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวจึงนำมาซึ่งความสำคัญของมิติทางการต่างประเทศของบรูไนอันจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้ประสบผลสำเร็จจากการสร้างความร่วมมือและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศให้เกิดการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศบรูไนดารุสซาลามในด้านมิติทางการต่างประเทศจึงจะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของบรูไนและเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงประเทศบรูไนในบทบาทของประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันของประเทศสมาชิกอาเซียน

แนวนโยบายการต่างประเทศของบรูไน

วัตถุประสงค์หลักของนโยบายต่างประเทศบรูไน เน้นที่การส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้ง การรักษาอธิปไตย อิสรภาพ และบูรณภาพแห่งดินแดน ตลอดจนการสร้างความรู้เรื่องทาง เศรษฐกิจ สังคม การรักษาเอกลักษณ์ทางการเมือง วัฒนธรรม และศาสนา รวมทั้งส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง ความมีเสถียรภาพ และความรุ่งเรืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ทั้งนี้บรูไนเองนอกจากจะมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินการด้านการต่างประเทศตามที่ ได้กล่าวไปแล้วนั้น บรูไนยังมีการใช้ใช้กลไกพหุภาคีทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง เสริมสร้างความ มั่นคงและผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอาเซียน ซึ่งถือเป็นเสา หลักของนโยบายต่างประเทศบรูไนความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก การประชุมเอเชีย- ยุโรป กลุ่มประเทศเครือจักรภพองค์การการประชุมอิสลามและสหประชาชาติ ในระดับทวีภาคี บรูไนพยายามเป็นมิตรกับนานาประเทศทั้งในด้านการค้าและการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ และยังได้ร่วมเป็นพันธมิตรทางการทหารกับประเทศต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการ ปกป้องประเทศ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2557, น.12)

แนวนโยบายระหว่างประเทศด้านการเมืองและความมั่นคง

บรูไนดำเนินนโยบายด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศตามแนวทางของอาเซียน ปัจจุบันบรูไนได้สนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศแบบพหุภาคีนิยม (multilateralism) ที่เน้นความ ร่วมมือจากหลายประเทศ โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันของ ประเทศต่าง ๆ นั้นมีความหลากหลายของปัญหามากขึ้นและส่งผลกระทบต่อกันโดยปัญหาที่เกิดใน ประเทศหนึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆตามมา ดังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกันของทุก ประเทศในการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคง ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของ สังคมระหว่างประเทศให้เกิดขึ้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน อ่างใน กรม ประชาสัมพันธ์, 2557)

นอกจากความมั่นคงของประเทศด้านการป้องกันประเทศแล้วบรูไนยังต้องการสร้างความ มั่นคงทางอาหาร จึงให้ความสำคัญกับการยกระดับและพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศ โดยจะ พัฒนาการเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูง ซึ่งจะนำไปสู่การเกษตรเชิง พาณิชย์ ทั้งนี้ รัฐบาลได้เน้นให้มีการส่งเสริมการปลูกข้าวทั่วประเทศ โดยขอความร่วมมือจาก ประเทศต่าง ๆ ได้แก่ จีน ไทย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ซึ่งเป็นความหวังด้านความมั่นคงทางอาหาร ที่บรูไนวางรากฐานให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง(กรมการข้าวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการบริหารประเทศที่ สร้างพันธมิตรและนำผลประโยชน์กลับมาสู่

ประเทศจากการสร้างความร่วมมือทางด้านการต่างประเทศที่จะเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

การส่งเสริมความร่วมมือกันของกลุ่มประเทศที่บรูไนเข้าร่วมเป็นสมาชิก

แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของการรวมกลุ่มระหว่างประเทศนั้นบรูไนพยายามเป็นมิตรกับหลายประเทศทั้งในด้านการค้าและการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และยังได้ร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันประเทศดังจะเห็นได้จากการที่ประมุขของประเทศซึ่งเป็นผู้นำรัฐบาลเสด็จเยือนประเทศต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างบทบาทของบรูไนในเวทีระหว่างประเทศ รวมถึงการร่วมประชุมในเวทีระดับโลกนี้เองส่งผลให้บรูไนได้รับการยอมรับจากนานาประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บรูไนให้ความสำคัญกับความร่วมมือของกลุ่มประเทศที่บรูไนเข้าร่วมเป็นสมาชิกโดยจะเห็นได้จาก การเข้าร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มเอเปค โดยบรูไนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกลุ่มเอเปคในการจัด การประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจเอเปค ครั้งที่ 3 ณ กรุงบันดาร์ เสรี เบกาวัน

ตลอดจนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การระดับโลกที่บรูไนเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (The Organization of Islamic Cooperation) หรือ OIC จัดตั้งใน ค.ศ.1969 เป็นองค์การระหว่างประเทศองค์การเดียวที่ประกอบไปด้วยรัฐมุสลิม ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศาสนาอิสลามในเวทีระหว่างประเทศมีสมาชิกจำนวน 57 ประเทศ ตั้งอยู่ใน 4 ทวีป คือ เอเชีย ยุโรป อเมริกา และแอฟริกา OIC เป็นองค์การระหว่างประเทศขนาดใหญ่เป็นอันดับสองเนื่องจากมีจำนวนสมาชิกเป็นรองเพียงสหประชาชาติเท่านั้น จึงทำให้ปัจจุบัน OIC เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (เจริญ มะลูลีม, 2555, น.20)

ในด้านแนวนโยบายการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนของบรูไน เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2527 และเป็นสมาชิกในลำดับที่ 6 บรูไนเคยเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2544 ที่เมืองบันดาร์ เสรี เบกาวันซึ่งถือเป็นการมีบทบาทสำคัญของบรูไนต่ออาเซียน โดยการประชุมในครั้งนั้นผู้นำบรูไนได้ประกาศการก่อวินาศกรรมในสหรัฐฯ พร้อมได้ร่วมลงนามในปฏิญญาการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนว่าด้วยการป้องกันการก่อการร้ายร่วมกัน โดยเป็นความร่วมมือทั้งในกรอบทวิภาคี ภูมิภาค และระหว่างประเทศ เพื่อต่อต้านการก่อการร้ายอย่างรอบด้าน และเพื่อที่จะทำให้อาเซียนตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ปลอดจากภัยคุกคาม ความร่วมมือนี้ได้จะนำมาซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคง ถือเป็นการปัจจัยต่อการพัฒนาและความมั่งคั่งยิ่งขึ้นในอาเซียน (กระทรวงการต่างประเทศ อังใน ส่วนบริหารงานทวิภาคี สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557)

รวมถึงการเป็นสมาชิกการรวมกลุ่มความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคระหว่างประเทศอาเซียน ที่เรียกว่ากลุ่มประเทศ BIMP-EAGA ประกอบด้วยบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ The Brunei Darussalam, Indonesia, Malaysia, and the Philippines-East ASEAN Growth Area (BIMP-EAGA) ที่เน้นกรอบความร่วมมือภายในอนุภูมิภาค รวมถึงประเทศที่อยู่ในทะเลจีนใต้เป็นหลัก โดยจัดตั้งขึ้นในปี 1994 ประกอบด้วย 4 ประเทศคือ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ความร่วมมือ ทางด้านกายภาพโดยการสร้างเส้นทางคมนาคมต่างๆ รวมทั้งเครือข่ายเทคโนโลยีและพลังงาน ความร่วมมือด้านกฎระเบียบต่างๆ ในการที่เอื้อประโยชน์ด้านการค้าและด้านพรมแดนระหว่างกันในการนำมาสู่ความเชื่อมโยงด้านประชาชนสู่ประชาชนในการเคลื่อนย้ายคนไปมาหาสู่กัน การลงทุน ตลอดจนทางด้านวัฒนธรรม (สถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2559)

ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศต่างๆนี้ทำให้บรูไนมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านและชาติสมาชิกในกลุ่มประเทศที่เข้าร่วมเป็นอย่างดี แนวนโยบายต่างประเทศระดับทวิภาคี ในระดับทวิภาคี บรูไนมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุกมากขึ้นจากอดีตโดยจะเห็นได้จากการที่สมเด็จพระราชาธิบดีเสด็จเยือนต่างประเทศหลายครั้ง เพื่อกระชับความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ และเพื่อแสวงหาโอกาสทางธุรกิจในตลาดโลกอย่างต่อเนื่อง จากการที่บรูไน มีนโยบายต่างประเทศที่ต้องการเป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ทั้ง สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่นและประเทศในตะวันออกกลาง ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดในอาเซียน ในด้านการเสริมบทบาทของบรูไนในภูมิภาครัฐบรูไนได้ส่งกองกำลังเข้าสังเกตการณ์การหยุดยิงระหว่างรัฐบาลฟิลิปปินส์และแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (Moro Islamic Liberation Front-MILF) ในมินดาเนาและบรูไนยังได้ร่วมใน peace-monitoring mission ในจังหวัดอาเบหะห์ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน อ้างใน กรมประชาสัมพันธ์, 2557)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของบรูไนในระดับทวิภาคี

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของบรูไนในระดับทวิภาคีบรูไนมีการสร้างความสัมพันธ์กับหลายประเทศทั้งประเทศขนาดใหญ่และประเทศขนาดเล็กโดยให้ความสำคัญในการแลกเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ตลอดจนความร่วมมือด้านความมั่นคงในหลายประเทศ ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างบรูไนกับจีน บรูไนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับจีน โดยในปีพ.ศ. 2548 บรูไน มุ่งเน้นการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศที่นำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากการที่จีนเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก ซึ่งในอนาคตความต้องการด้านพลังงานของจีนจะยังคงไม่ต่อเนื่อง บรูไนและจีนจึงมีความร่วมมือในการสำรวจและพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ซึ่งเดิมบรูไนมีเพียงความร่วมมือกับมาเลเซียเท่านั้น

และในปี 2556 ได้มีการเดินทางมาเยือนบรูไนของ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศจีน (นายหวัง อี้) ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับบรูไน โดยเฉพาะด้านพลังงาน การท่องเที่ยว สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน การเกษตรและประมง ตลอดจนการลดภาพลักษณ์เชิงลบ อันเนื่องมาจากประเด็นทะเลจีนใต้ ด้วยการสนับสนุนการหารือ เรื่องการจัดทำ CoC ซึ่งเป็นกลไกลดความขัดแย้งด้วยสันติวิธีระหว่างประเทศผู้อ้างสิทธิ์ทับซ้อนใน ทะเลจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างบรูไนกับสิงคโปร์บรูไนและสิงคโปร์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมา ยาวนานโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจบรูไนและสิงคโปร์มีการผูกค่าเงินให้เท่าเทียมกันเพื่อความ สะดวกในการค้าระหว่างกัน โดยข้อตกลงมีตั้งแต่ปีพ.ศ.2510 เป็นต้นมาเป็นระยะเวลา 50 ปี ตลอดจนรัฐบาลบรูไนและสิงคโปร์ยังมีความร่วมมือในการหาแหล่งพลังงานสำรองเพิ่มเติมจากการ นำเข้าก๊าซธรรมชาติจากมาเลเซียและอินโดนีเซียที่มีอยู่ในปัจจุบัน และในปีพ.ศ.2556 รอง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ (นาย Teo Chee Hean) และประธานาธิบดีสิงคโปร์ (นาย Tony Tan Keng) ได้เดินทางมาเยือน ในการสนับสนุนความร่วมมือที่หลากหลายของทั้งสองประเทศระหว่างกัน เช่น ด้านเศรษฐกิจการเงิน ด้านการค้าการลงทุน ด้านการท่องเที่ยว ด้านการศึกษา และด้านสาธารณสุข ด้านกลาโหม ด้านความมั่นคงได้ (กระทรวงการต่างประเทศ อ้างใน ส่วนบริหารงานทวิภาคี สำนัก อาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557)

ความสัมพันธ์ระหว่างบรูไนกับเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างบรูไนกับเวียดนามนั้นมีต่อกันมาตั้งแต่ ปีค.ศ.1992 และมีการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนไปมาเยื่อมเยือนและพบปะกันอยู่เสมอ โดยท่านเหงวียนเติ๊นหยุงนายกฯได้เดินทางไปเยือนบรูไน ดารุสซาลามเมื่อปีค.ศ.2007 และการ เดินทางเยือนเวียดนามสมเด็จพระราชาธิบดี ฮัจญี ฮัสซานัล โบลเกียห์ มูอิซซัดดิน วัดเดาละห์ แห่ง บรูไนได้เดินทางมากรุงฮานอยเพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่16 ในเดือนเดือนเมษายน ค.ศ. 2010 และการประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่ 17 เมื่อเดือนตุลาคมในปีเดียวกัน ส่วนท่านฝ่ามบิ่งมิงห์ รมว.ต่างประเทศเวียดนามได้เดินทางไปเยือนบรูไน ดารุสซาลามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปีค.ศ.2012 ความสัมพันธ์ระหว่าง บรูไน-เวียดนาม ซึ่งครบรอบ 20ปี ความสัมพันธ์ ในปี 2012 เวียดนามและ บรูไน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งความร่วมมือด้านวิชาการ อุตสาหกรรม มีการลงทุนการค้า การเกษตรและการประมง ทั้งนี้การค้าระหว่างบรูไนและเวียดนามยังไม่มีมูลค่าไม่มากโดยมูลค่า การค้าระหว่างสองประเทศคิดเป็นเพียงไม่กี่ล้านเหรียญสหรัฐ ส่วนในด้านการลงทุน พบว่าเดือน กันยายน 2012 บรูไนอยู่ในลำดับที่ 12 จากประเทศทั้งหมดที่เข้ามาลงทุนในเวียดนาม โดยมี โครงการที่เข้ามาลงทุน 129 โครงการ เป็นเงินจดทะเบียน 4 พัน 900 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่เวียดนาม มีโครงการลงทุนในบรูไน 1 โครงการ(ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศ วิโอวี5-สถานีวิทยุกระจายเสียง เวียดนาม, 2559) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาพร้อมกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเข้าไปลงทุนในบรูไนแล้วมีปัจจัย

ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจเข้าไปลงทุนในบรูไนหลายประการ ทั้งจากการที่บรูไน มีกฎหมายในการทำธุรกิจในประเทศที่ต้องศึกษาให้เข้าใจก่อนการลงทุน บรูไนเป็นประเทศมุสลิมที่มีความเคร่งครัด ทำให้มีข้อจำกัด ทางการค้าที่เคร่งครัดเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าประเภทอาหาร ซึ่งกำหนดให้เป็นอาหารฮาลาลเท่านั้น โดยเฉพาะเนื้อสัตว์ เป็นต้น หรือการที่บรูไนอนุญาตให้ผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามาลงทุนได้เกือบทุกสาขา รวมถึงอนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นได้ถึงร้อยละ 100 ในทุกสาขา ยกเว้นอุตสาหกรรม ที่ใช้ทรัพยากรภายในประเทศและอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงทางอาหาร แห่งชาติ ซึ่งยังต้องมีผู้ถือหุ้นภายในประเทศอย่างน้อยร้อยละ 30 ในสาขา การเกษตร ประมง และการแปรรูปอาหาร แต่ ยังไม่มีคำนิยามที่ชัดเจนว่า สาขาใดที่ต้องมีผู้ถือหุ้นภายในประเทศ ในด้านการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ เน้นการให้สิทธิพิเศษทางภาษี (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557) จึงยังเป็นข้อสังเกตด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในการเกิดขึ้นได้จริงมาน้อยเพียงใด ในแง่ของการจ้างแรงงานในบรูไน ผู้ประกอบการจากต่างประเทศอาจมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมเนื่องจากบรูไนไม่ได้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำค่าจ้างในแต่ละสาขาอาชีพและต้องการลดการพึ่งพาแรงงานจากต่างประเทศรวมถึงการสนับสนุนให้ชาวบรูไนได้ทำงานในอุตสาหกรรมพลังงานเพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2556 สัดส่วนแรงงานในอุตสาหกรรมพลังงานเป็นชาวบรูไนประมาณร้อยละ 40 และเป็นชาวต่างชาติร้อยละ 60 และ ภายในปี 2578 รัฐบาลบรูไนตั้งเป้าหมายให้มีสัดส่วน จะต้องมีความแรงงานชาวบรูไนจำนวน 40,000 คนจากจำนวนแรงงานทั้งหมด 50,000 คน ในภาคอุตสาหกรรมพลังงาน (ส่วนบริหารงาน ทวิภาคี สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2557) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในอนาคตการทำงานของชาวต่างชาติจะน้อยลงและการจ้างงานที่ยังไม่เป็นมาตรฐานยังเป็นข้อสังเกตของนักลงทุนต่างชาติในการตัดสินใจเข้าไปลงทุนในบรูไนแม้ในนโยบายและการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศจะเปิดโอกาสและสร้างความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐเป็นอย่างดีแต่ในแง่ของเอกชนยังต้องมีการพิจารณาเพิ่มเติม

นอกจากนี้แล้วปี พ.ศ.2556 บรูไนได้มีการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศทั้งในและนอกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและตอบสนองนโยบายของรัฐบาล โดยบรูไนได้ต้อนรับบุคคลกรสำคัญจากหลายประเทศ ดังนี้ผู้บัญชาการกองกำลังสหรัฐอเมริกาภาคพื้นแปซิฟิก (พลเรือเอก Samuel Locklear) ในการสนับสนุนบรูไนในฐานะบทบาทประธานอาเซียน และแสดงการสนับสนุนการจัดทำ Code of Conduct in the South China Sea (CoC) สำหรับแก้ไขปัญหาในทะเลจีนใต้ และการเดินทางมาเยือนของนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (นายทองสิง ทามะวง) เพื่อการหารือระหว่างกันในเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน และความร่วมมือด้านพลังงาน ซึ่งบรูไนมีความสนใจที่จะร่วมมือเพื่อก่อตั้งบริษัทพลังงานใน สปป.ลาว ในอนาคต

ขณะที่ สปป.ลาว ต้องการให้บรูไนทำความตกลงแลกเปลี่ยนสินค้า (barter trade agreement) และเสนอให้บรูไนพิจารณาร่วมทุนในการปลูกข้าวสายพันธุ์เมล็ดยาวในลาว การเดินทางมาเยือนบรูไนของนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย (นายนาจิบ ราซัค) เมื่อวันที่ 7-8 ธันวาคม 2556 ที่ได้ร่วมพิธีเปิดสะพานมิตรภาพบรูไน-มาเลเซียอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงการคมนาคมทางบกระหว่างเขตเต็มบรูไนของบรูไน กับรัฐซาราวักของมาเลเซีย และจะช่วยกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ

นอกจากการต้อนรับบุคลากรจากต่างประเทศแล้วในช่วงครึ่งแรกของปี พ.ศ. 2556 สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนยังได้เสด็จเยือนประเทศต่างๆ และมีเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ ดังนี้ 1. การเสด็จเยือนจีน เพื่อเข้าร่วมการประชุม Boao Forum for Asia (BFA) และการกล่าวถึงบทบาทของอาเซียนในการเสริมสร้างสันติภาพและความร่วมมือในภูมิภาค และร่วมกันแก้ปัญหาในระดับโลกต่างๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ และการขจัดความยากจน เป็นต้น 2. การเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาเพื่เน้นการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีความร่วมมือในกรอบ Trans-Pacific Partnerships และแผนการดำเนินงานของบรูไน ในฐานะประธานอาเซียน โดยได้เชิญประธานาธิบดีสหรัฐฯ เข้าร่วมการประชุม East Asia Summit (EAS) และการประชุมอาเซียน-สหรัฐฯ ในเดือนตุลาคม 2556 3. การเสด็จเยือนไทยเพื่อเข้าร่วมประชุม Asia-Pacific Water Summit ครั้งที่ 2 ณ จังหวัดเชียงใหม่ และให้ข้อมูลว่า บรูไนมีแผนงานและโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำอย่างเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับไทย (กระทรวงการต่างประเทศ อ้างใน ส่วนบริหารงานทวิภาคี สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557)

จากการวางวิสัยทัศน์ในการบริหารประเทศและการประเทศและบรูไนใช้กลไกพหุภาคีทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง เสริมสร้างความมั่นคงและผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอาเซียน ซึ่งถือเป็นเสาหลักของนโยบายต่างประเทศบรูไน ตลอดจนความร่วมมือในระดับทวิภาคีบรูไนพยายามเป็นมิตรกับนานาประเทศทั้งในด้านการค้าและการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และยังได้ร่วมเป็นพันธมิตรทางการทหารกับประเทศต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันประเทศด้วย การศึกษามติการต่างประเทศนี้จะเป็พื้นฐานในการเข้าใจประเทศบรูไนมากยิ่งขึ้น ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตลอดจนแนวทางในการที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลมติการต่างประเทศจะเป็นแนววิเคราะห์ถึงจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) ที่จะทำให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ อีกทั้งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหลังการเปิดประชาคมอาเซียน

การวิเคราะห์มิติการต่างประเทศของบรูไน

จากวิสัยทัศน์และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของบรูไนสามารถวิเคราะห์โดยใช้กรอบ SWOT analysis มาใช้วิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ในการวิเคราะห์ สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของบรูไนได้ดังนี้

จุดแข็งของมิติการต่างประเทศของบรูไน (Strengths) ได้แก่ บรูไนมีการสร้างความร่วมมือ การส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ การสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น กลุ่มการค้า โอเปก การแสวงหาความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอาหารกับไทย เวียดนามและจีน ความร่วมมือ การทหารและการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เป็นต้น แนวนโยบายต่างประเทศที่เป็น ตลอดจนนโยบายต่างประเทศของบรูไนเน้นนโยบายกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ที่ล้วนก่อให้เกิดผลดีต่อบรูไนโดยตรงและส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงในประเทศได้เป็นอย่างดี

จุดอ่อนของมิติการต่างประเทศของบรูไน (Weaknesses) แม้บรูไนจะสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศในมิติการต่างประเทศนับเป็นแนวทางที่ดึงดูดความสนใจของต่างประเทศที่จะมีต่อบรูไนแต่จุดอ่อนของมิติการต่างประเทศของบรูไนแม้จะไม่ได้มาจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยตรงแต่ความร่วมมือในบางเรื่องยังติดขัดข้อกฎหมายระหว่างประเทศ การที่บรูไนมีกฎหมายเฉพาะการสร้างความร่วมมือทางด้านธุรกิจผู้ที่เข้าไปลงทุนในบรูไนต้องศึกษาข้อปฏิบัติให้เคร่งครัดก่อนเข้าไปลงทุน ซึ่งเป็นจุดอ่อนจากกฎหมายภายในที่อาจส่งผลกระทบต่อการค้าสินค้าของต่างชาติสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจหรือการลงทุนในกิจการที่จะประกอบในประเทศบรูไนได้ รวมถึงการที่บรูไนมีประชากรไม่มากทำให้การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในแง่ของการเป็นตลาดการขายสินค้าไม่มีความน่าสนใจเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรของประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน

โอกาสของมิติการต่างประเทศของบรูไน (Opportunities) บรูไนมีการเสริมสร้างความมั่นคงภายในและการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมบทบาททางทหารและความมั่นคงในภูมิภาค ตลอดจนการที่สุลต่านเป็นผู้ดำเนินงานเองทำให้เกิดความเชื่อมั่นของประเทศต่อนานาชาติเป็นการเปิดโอกาสให้แก่บรูไนเป็นอย่างมากในการเข้าไปมีบทบาทในกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ เช่น การเป็นประธานอาเซียน การเป็นสมาชิกกลุ่ม OIC เป็นต้น ซึ่งให้บรูไนแม้จะเป็นประเทศขนาดเล็กแต่ก็มีโอกาสสำคัญหลายครั้งในการเจรจาในเวทีโลก

อุปสรรคของมิติการต่างประเทศของบรูไน (Threats) ขณะนี้บรูไนกำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำกฎหมายบางประเภทให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายกำหนดค่าแรงขั้นต่ำและยังได้คาดหวังที่จะออกกฎหมายที่ให้เสรีภาพในการจัดตั้งสมาคมและการยอมรับสิทธิใน

การเจรจาต่อรอง ตลอดจนแรงงานบังคับทุกประเภทและบริบทในเองก็ต้องดำเนินการตามกฎหมายของการรวมกลุ่มระหว่างประเทศเพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงานและการยอมรับจากต่างชาติต่อมาตรฐานการทำงานในบริบทในซึ่งยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือจากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่บริบทในต้องการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุปการสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศบริบทในดารุสสลาม: ด้านมิติทางการต่างประเทศ

กล่าวโดยสรุปในการศึกษาถึงมิติด้านการต่างประเทศของบริบทในดารุสสลามทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบริบทในกับต่างประเทศที่เป็นการแสดงออกต่อนานาชาติในลักษณะต่างๆ จากแนวนโยบายการต่างประเทศและนำไปสู่การปฏิบัติ มิติการต่างประเทศนี้จะเป็นพื้นฐานในการเข้าใจประเทศบริบทในมากยิ่งขึ้นทั้งลักษณะการส่งเสริมภายในจากนโยบายต่างประเทศที่ได้วางไว้เพื่อการดำเนินการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศในเชิงบวกทั้งทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจ จากแนวนโยบายต่างประเทศที่เป็นหลักการดำเนินนโยบายต่างประเทศของบริบทในที่ยึดถือในการเคารพในอธิปไตย อิสรภาพ และบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศต่างๆ การไม่แทรกแซงในกิจการภายในซึ่งกันและกัน การยอมรับในสถานภาพที่เท่าเทียมกันของประเทศต่างๆ การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขข้อพิพาทด้วยสันติวิธี สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันโดยจะเห็นได้จากความร่วมมือกับกลุ่มประเทศต่างๆ โดยมิติการต่างประเทศนี้สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึง จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ในการวิเคราะห์ สภาพการณ์ (Situation Analysis) โดยปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ การส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ การสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง ความมีเสถียรภาพและความรุ่งเรืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยจุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ บริบทในเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก มีประชากรน้อย ทำให้ตลาดการค้าของบริบทในเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนยังไม่ดึงดูดนักลงทุนมากนัก และบริบทในมีกฎหมายเฉพาะการสร้างความร่วมมือทางด้านธุรกิจผู้ที่เข้าไปลงทุนในบริบทในผู้ที่สนใจเข้าไปลงทุนต้องศึกษาข้อปฏิบัติให้เคร่งครัดก่อนเข้าไปลงทุน โอกาส (Opportunities) ได้แก่ การเข้าร่วมการรวมกลุ่มทั้งด้าน เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนมีบทบาทในระดับนานาชาติ โดยสุลต่านเป็นผู้ดำเนินงานเองทำให้เกิดความเชื่อมั่นของประเทศต่อนานาชาติซึ่งเป็นการสร้างโอกาสจากการวางนโยบายการต่างประเทศในเวทีระดับโลก ทั้งนี้มีอุปสรรค (Threats) ได้แก่ การเร่งสร้างความเชื่อมั่นในเวทีโลก การที่บริบทในมีกฎหมายบางประเภทไม่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายค่าแรงขั้นต่ำ ที่ปัจจุบันบริบทในกำลังปรับปรุงตามกฎหมายของการรวมกลุ่มระหว่างประเทศเพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงานและการยอมรับ

จากต่างชาติต่อมาตรฐานการทำงานในบรูไนซึ่งเป็นสิ่งที่บรูไนต่างเพิ่มเติมในมิติการต่างประเทศ ซึ่งจากการสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศบรูไนในคารุสตามในด้านมิติทางการต่างประเทศนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อประเทศเพื่อนได้ดียิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันภายใต้การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน

บรรณานุกรม

- กรมการข้าวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). เอกสารโครงการ **Memorandum of Understanding on Agricultural Cooperation between Brunei Darussalam and Kingdom of Thailand 13-17 กันยายน 2559**. เอกสารอัดสำเนา.
- กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2557). **เนการาบรูไนดารุสซาลาม(Negara Brunei Darussalam)**. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.dtn.go.th/images/103/Minky/3%20Vision%20Brunei>
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2557). **รอบรู้เรื่องการลงทุนในอาเซียน บรูไนดารุสซาลาม**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
- กระทรวงการต่างประเทศ อังใน ส่วนบริหารงานทวิภาคี สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2557). **เนการาบรูไนดารุสซาลาม(Negara Brunei Darussalam)**. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2558 จาก http://www.thaiFTA.com/ThaiFTA/Portals/0/ctrprof_bndec57full.pdf
- จรัญ มะลูลีม. (2555). **OIC องค์การมุสลิมโลกในโลกมุสลิม**. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- จิตติมา คิมสุขศรี. (2556). **เนการาบรูไนดารุสซาลาม 2012**. ใน **กระแเอเชีย 2013**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2559). **ข้อมูลบรูไนดารุสซาลาม(Negara Brunei Darussala)**. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2559, จาก http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/content/file_1434343573.pdf
- ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศ วีไอวี5-สถานีวิทยุกระจายเสียงเวียดนาม. (2555). **เวียดนาม เสริมสร้างและขยายความสัมพันธ์ กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2559, จาก <http://vovworld.vn/th-TH%E0%B9%83%E0%B8%95-121376.vov>

ส่วนบริหารงานทวิภาคี สำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2557). **เนการาบรูไนดา**

รูซาลาม(Negara Brunei Darussalam). ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2558, จาก

http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Portals/0/ctrprof_bndec57full.pdf

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน อ่างใน กรมประชาสัมพันธ์. (2557). **นโยบาย**

ต่างประเทศของบรูไน. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2559, จาก [http://www.asean thai. net/](http://www.asean thai. net/ewt_news.php?nid=2813&filename=index)

[ewt_news.php?nid=2813&filename=index](http://www.asean thai. net/ewt_news.php?nid=2813&filename=index)